

CHUDY (183) *ai*

chudy (182), **chud** (1) *Calep*.

comp i sup (2 + 2) chudszy. *sup* náj- (1) *OrzQuin*, nã- (1) *SkarŻyw*.

sg m N chudy, nájchudszy (40), chud (1). \diamond *G* chudého, chudszého (7); -ého (1), -(e)go (6). \diamond *D* chud(e)mu (4). \diamond *A* chud(e)go, nãchudsz(e)go (6), chudy (1). \diamond *I* chudym(8). \diamond *L* chudym (2). \diamond *V* chudy (2). \diamond *f N* chudã (8), chud(a) (2). \diamond *G* chud(e)j (1). \diamond *D* chud(e)j (1). \diamond *A* chudã (4). \diamond *I* chudã (2). \diamond *L* chud(e)j (2). \diamond *n N* chudé (3); -é (1), -(e) (2). \diamond *G* chud(e)go (2). \diamond *A* chud(e) (1). \diamond *pl N m pers* chudzi (18). *m an* chud(e) (2). *subst* chud(e) (12). \diamond *G* chudych (14). \diamond *D* chudym (13). \diamond *A m pers* chudé (10), chudych, chudszych (2); -é : -ych *KochPs* (2 : 2); -é (4), -(e) (6). *m an* chud(e) (4). *subst* chud(e) (2). \diamond *I m* chudémi (3) *GórnDworz*, *KochFr*, *SarnStat*, chudymi (1) *RejZwierz*; -émi (2), -(e)mi (1). *f* chud(e)mi (1) *RejFig*, chudymi (1) *GostGosp*. \diamond *L* chudych (1). \diamond *V m pers* chudzi (2).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI – XVIII w*.

1. *Mający mało ciała, szczupły; macer Murm, Mymer1, BartBydż, Mącz, Calag, Calep, Cn; macilentus Murm, Cn; permacer Calep, Cn; emaciatus, strigosus Mącz (82)* : Rzekł wilk wolę ia chudym być: Niż wrzećiadz na łzyi ność. *BierEz R2, K3; Murm 66; HistJóz B, Bv [2 r.], B2; FalZioł IV 27a, V 36, 50v; GlabGad M3v, 08v, P4v [2 r.], P5, P6; LibMal 1545/107v, 1547/ 135; RejJóz 7v; BielKom F; RejWiz 73, 92; Leop Gen 41/27; RejFig Aa2v; RejZwierz 23, 136v, 142; BielKron 16v, 17; Emaciatus, Wyfchły/ Nędzny ná cíele/ Chudy. Mącz 102a; Strigosus, Suchy wywiędli yedny go kości chudy Mącz 421a, 73a, 421a; Ludźie chudzi/ więcey krwie máią. SienLek 32v, 9, 55v, 94, Sv; BielSat B4; BudBib Gen 41/19; Calag 342b; A gdy gdzie drogę czynił/ wsiadł ná ołá nachudźzego SkarŻyw 212, 411; BielRozm 13; ActReg 130; Permacer — Chud. Calep 784b; GostGosp 76, 120; PowodPr 34 [2 r.]; CzahTr L2v; KlonWor 19.*

Wyrażenia: »chudy na cíele, chude ciało« (1 : 1): *FalZioł V 30*; Zás álic łiedm krow innych wyłtępowało za nimi łzczupłych y łzpetnych ná pozor bárzo y chudych ná cíele [*tenues carne*] *BudBib Gen 41/19*.

»chuda szkapa« (3): Więc Potym chudã łzkápę przywiedzie *RejZwierz 90, 159; KlonWor 14*.

Szeregi: »chudy, (a) blady« (2): *RejWiz 82v*; Ale iefli chudy á blady człowiek [...] temu Aloe z wodã zmiefzay *SienLek 139v*.

»chudy a cienki« (1): Człowiek chudy á cienki/ ma fye tuczyc *SienLek 4v*.

»nędzny a chudy« (1): dźieśięć álbo dwánaście świni ktore rodzą/ gdy łie dobrze chowáią/ więcey dádzą niż czterdźieści nędznych/ á chudych. *GostGosp 120*.

»chudy, (a) suchy« [*szyk 4 : 2*] (6): *Mymer¹ 24; BartBydż 85*; á tak radzi tym ludziem częłto iadać kthorzy łã łuchego á chudego przyrodzenia *FalZioł III 25b, V 30; GlabGad P6; Mącz 230c*.

»chudy, szczupły« (1): [*ciało*] álbo iefli wyćiekłé/ chudé/ łzczupłé/ a prze mgłóść iákoby obumiéráiąć *Oczko 12v*.

»(ani) tłusty, (albo, ani, i) chudy« [*szyk 4 : 1*] (5): *FalZioł V 36*; Oto ia łam ładźić będę miedzy owcã tłuftã y owcã chudã [*iudicabo inter pecus pingue, et inter pecus macilentum*] *BibRadz Ez 34/20*; Wczym trzebá bączyc/ iákiey kto łiły [...] łtary álbo młody: łtufty álbo chudy. *SienLek 32v; RejZwierz [203]; BielSpr 49v*.

»chudy, (a) wyschły« [szyk 2 : 1] (3): Ktore też łą wychłego á chudego ciała *FalZioł* V 30, 32; *Calep* 625a.

a. *W funkcji rzeczownika* (5) : Gdy łobody będziefz poziwał z iarmużem/ rychło odniey ciało wezmiefz/ á tak chudim ieft dobra *FalZioł* I 12b.

W przeciwstawieniach: »tłusty ... chudy« (4): Tłufy nie chciał s chudym wiefec. IEden chudy żártuiąc rzecze do tłuftego *RejFig* Dd2; y rychley ściierpią krwie pułzczanie chudzi niż tłuści. *SienLek* 32v, 18v.

Przen (1) :

Przysłowie: od chudego końca (iáko ieft v náfzych w przypowieści) rzeczy bárzo wielkie poczynafz [*a re admodum (ut est nostratibus in proverbio) tenui rerum maximarum sumis exordium*] *ModrzBaz* 99v.

a. *Zawierający mało tłuszczu, jałowy* (2) : Więc iáko połciá nieftanie Iedzze chudy groch náfz pánie *RejRozpr* H2v.

Szereg: »nie barzo tłusty ani chudy« (4): Lepfze [*mięso*] co niebárzo tłufte ani chude *SienLek* 6v.

2. *Biedny, ubogi, niezasobny; indigus Mącz; egens, pauper Cn* (77) : *ZapMaz III T* 1/180v; *RejRozpr* D4; *RejZwierc* 31v; *OrzRozm IIv*; *BielKron* 186v; *Mącz* 100d; *OrzQuin* G3; *RejZwierc* 234, 252; *BielSpr* 28v; *PudłFr* 63; ále iako bączny gość od chudego gołpodarzá w dóm wezwány doftátku łwego część [...] zá łobą nielc każe *KochWr* 24; *ActReg* 75; *GrochKal* 15; *CzahTr* L2; *KlonFlis* F4v; Było łkárbow dofyć. Przeto chudy miefzczanin/ nie darmo fię łasił *KlonWor* 13, 47.

W przeciwstawieniu: »chudy pachołek ... pan« (1): Iefliś chudy pachołek/ nie łtawze fię Pánem *KlonWor* 41.

Wyrażenia: »chudy brat« (3): *RejRozpr* C; A ták was vpominam chudzi brácia mili/ Abyście prołtym trunkiem nigdy nie gárdźili. *BielSat* C

»chudy(-a) szlachcic (a. szlachta)« (4): nie łtáracie fię o to iżby chudzi Szłáchcicy wciśnieni nie byli *GórnRozm* I4v; bo siła chudey Szłáchty/ [...] tábmy pošli *GórnRozm* Mv, Cv; *WysKaz* 6.

»chudy ziemianin« [szyk 3:1] (4): *OrzRozm* Q2 [2 r.]; Iam ieft chudy ziemiánin *Prot* Dv; *GostGospGroch kt.*

Zestawienie: »chudy pachołek« = *biedak, hołysz* [szyk 11 : 2] (13): Iáko gdy chudy páchołek/ [...] náprze fie v iákiego panięciá áby od niego koń wziął álbo łzábłę iáką *RejZwierc* 98; PAttrzayze y bogáctwá iáko wiele máią/ Wierę chudzi pácholcy na łrebrze iadáią. *RejZwierc* 243v, 99v [2 r.], 100 [2 r.]; Y To dźiwak/ co gębę wysłzey nołá nośi/ A nas chude páchołki oczymá przenośi. *PudłFr* 56; *PaprUp* Gv; *ActReg* 75; *SarnStat* 79, 1206. Cf *W przeciwstawieniu, Szeregi*.

Szeregi: »ubogi a chudy« (1): Była [...] potrzebá/ áby Pan Kryłtus w vbogey á w chudey łkorze do nas przyłzedł był. *OrzRozm* Hv.

»wielmożny albo chudy pachołek« (1): bo iáko kto był Sláchcicem/ álbo Chłopem/ [...] wielmożnym álbo chudym páchołkiem ták też y po zmartwych włtaniu w przyłzłym żywocie/ w tymże go ftanie być wierzyli *StryjKron* 155.

a. *W funkcji rzeczownika* (33) : *BielŻyw* 72; *RejRozpr* F3v; Bo gdzie chudy vbogą zá łobą pociągnie/ Prętko fie między nimi wnet łzpital záłagnie. *RejFig* Dd2v; Iednoć też przed chudymi to

pánowie máią/ Iż wolno co lie im zda/ chociay zle/ działáią. *RejZwierz* 24, 24; *KochZg* A2; Toby chudym łzkodziło/ bogátym nie wádzi. *Prot* C4; *GórnDworz* L5v; Ani ieliś bogátŷy nie wzgardzay chudźzego. *PaprPan* B3v, Gg3; *KochPs* 14, 104, 194; *KochFr* 84; *GórnRozm* D2v; Odpuści chudemu/ y do niedoŷtátku przywiedzionemu *LatHar* 399; *SarnStat* 80; Co dał Iudałz/ poŷzło to nábycie niewierne Ná chudych pogrzeb/ y na łkutki miłóŷierne *KlonWor* 82.

W przeciwstawieniach: »bogacz (2), możny (2), tłusty, zacny ... chudy« (6): Bo tłusty iáko chce łkacze Owym to więc chudym wádzi *RejRozpr* I, 14; [szczęście] Czáfem chude wywyłfza czáfem zacne tłoczy *RejJóz* K6; *RejZwierc* 41v; Polacy Prulką ziemię wzięli/ A oni lie bogacze chudym nieodięli. *KochSat* A3v; Możny lie z niey wybije/ chudy lie záłkrobie. *RejZwierc* 244.

Szeregi: »chudy, bogaty« (1): Zadnego łobie nic nie ważyłz/ chudego, bogátého vdawilz *ArtKanc* S11. [*Ponadto w innych połączeniach strukturalnych 2 r.*].

»(tak) pan, (i, jako) chudy; chudy z panem« [*szyk 6:2*] (7; 1): *GórnDworz* K7v; *PaprPan* T2, Bb3v; *KochPs* 104; *GostGosp* 70; Záluią włzytcy wobec/ téy ŷwiátá odmiány/ Iż co ná chudé páda/ to páda ná pány. *GórnTroas* 73; *GrabowSet* B4v; *KochFrag* 14.

3. Nieszczęśliwy, godny pożałowania; lichy, mizerny, marny; niskiego urodzenia, stanu (24): A iáko Czyżyk w klatce ták do lepu wabi/ A łzpetnie ná nim wiązną náłzy chudzi drabi. *RejWiz* 28, 103v; gdyżem ci łye ia bárzo chudy á nie wándrowny Cieślá/ budowác wieże téy przed wámi Céchowymi Miłtrzmi nie włtydał *OrzQuin* M2v, R4v; *RejAp* 199; Tám ieden proŷty/ chudy á nieznácny Zołnierz [...] ná koniá go łwego władził *StrykKron* 220; *CiekPotr* 24.

Wyrażenie: »chudy nieborak« (4): Włzák widamy v łlawnych/ chociay nie Polacy/ Piłáli teŷ ledá co chudzi nieboracy. *RejFig* Ee4; widzilz twoi žacy/ Iákoć plácą náuke/ chudzi nieboracy. *RejZwierz* 9v, 17v, 78v.

Szereg: »chudy a nikkzemny« (1): którym to wiedzicie będzie przyłtało: nie prze moię chudá á nikkzemną ołobę/ ále prze miłóŷć namileylžey Pátryey náłzey *OrzQuin* D4.

a. W funkcji rzeczownika (5): Zátym Bog włzechmogący uiech [!] łam gada s tobá/ Prołzę nie gardž mną chudym mą bláhá ołobá. *PaprPan* B2; *KochPs* 15; *KochFr* 18.

W przeciwstawieniu: »chudy ... zacny« (2): Chudy zacnemu moŷe dobrze včzynić. *RejZwierc* 99v *marg*, Aaa3.

Przen: *Mały* (7) : *RejJóz* D8v; Wierę iuž tám nádzyeia bywa bárzo chuda. *RejWiz* 135v; Iuž thám ná dułzy rádoŷć bárzo chuda. *RejZwierc* [213]v, 116v, 270; *RybGęŷli* C2v.

Szereg: »chudy i nikkzemny« (1): przeyrzał tho Bóg/ że moia chuda itęž nikkzemna w Koŷciele iego połługá/ miála być od Kácérzów tą potwarzá háńbiona *OrzQuin* G4v.

Synonimy: **1.** cienki, mizerny, nędzny, suchy, szczupły, wyschły, wywiędły; **2.** biedny, nędzny, potrzebujący, ubogi; **3.** marny, mizerny, nędzny, skromny.

Cf CHUDAK, CHUDOCNOTLIWY, CHUDORODNY, CHUDZIASZEK, CHUDZIEC, CHUDZIĘ, CHUDZIK, CHUDZINA, NIECHUDY